

Тема 15.

**ВИДИ, ДЖЕРЕЛА І СТРУКТУРА
ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ**

План вивчення теми:

1. Економічна сутність доходів.
2. Види і структура доходів населення.
3. Грошові витрати та заощадження населення.
4. Сутність, завдання і пріоритети політики доходів.

1. Економічна сутність доходів.

На ринку виробничих ресурсів покупцями є підприємства, а продавцями – домашні господарства і фірми-продавці, що реалізують так звані проміжні продукти (сировину, матеріали) іншим підприємствам.

Первинні економічні ресурси (праця, земля, капітал і підприємницькі здібності) надаються в користування домашніми господарствами не безкоштовно, а в обмін на доходи за цінами, установленим на основі попиту та пропозиції.

Додана вартість як сума доходів факторів виробництва являє собою утворені в процесі виробництва факторні доходи.

Кожному ресурсу (фактору виробництва) відповідає певна категорія доходів: заробітна плата виплачується за виконану роботу; рента і процентний дохід - власникам землі, природних ресурсів, фізичного і грошового капіталу; підприємницький дохід надходить у розпорядження власників підприємств.

2. Види і структура доходів населення.

Доходи населення – це сукупність надходжень у грошовій і натуральній формі за певний проміжок часу, що використовуються фізичними особами з метою споживання і нагромадження.

Види доходів населення

1. За формою вираження.

1.1. *Грошові доходи:*

- *оплата праці*, до якої відноситься винагорода за виконану роботу, оплата відпусток, святкових днів і іншого невідпрацьованого часу, стимулюючі доплати і надбавки, премії й одноразові заохочувальні виплати, компенсаційні виплати, пов'язані з режимом і умовами праці;

- *виплати із соціальних фондів (соціальні трансферти)*: пенсії, соціальна допомога, стипендії, страхові компенсації, відшкодування збитку інвалідам;

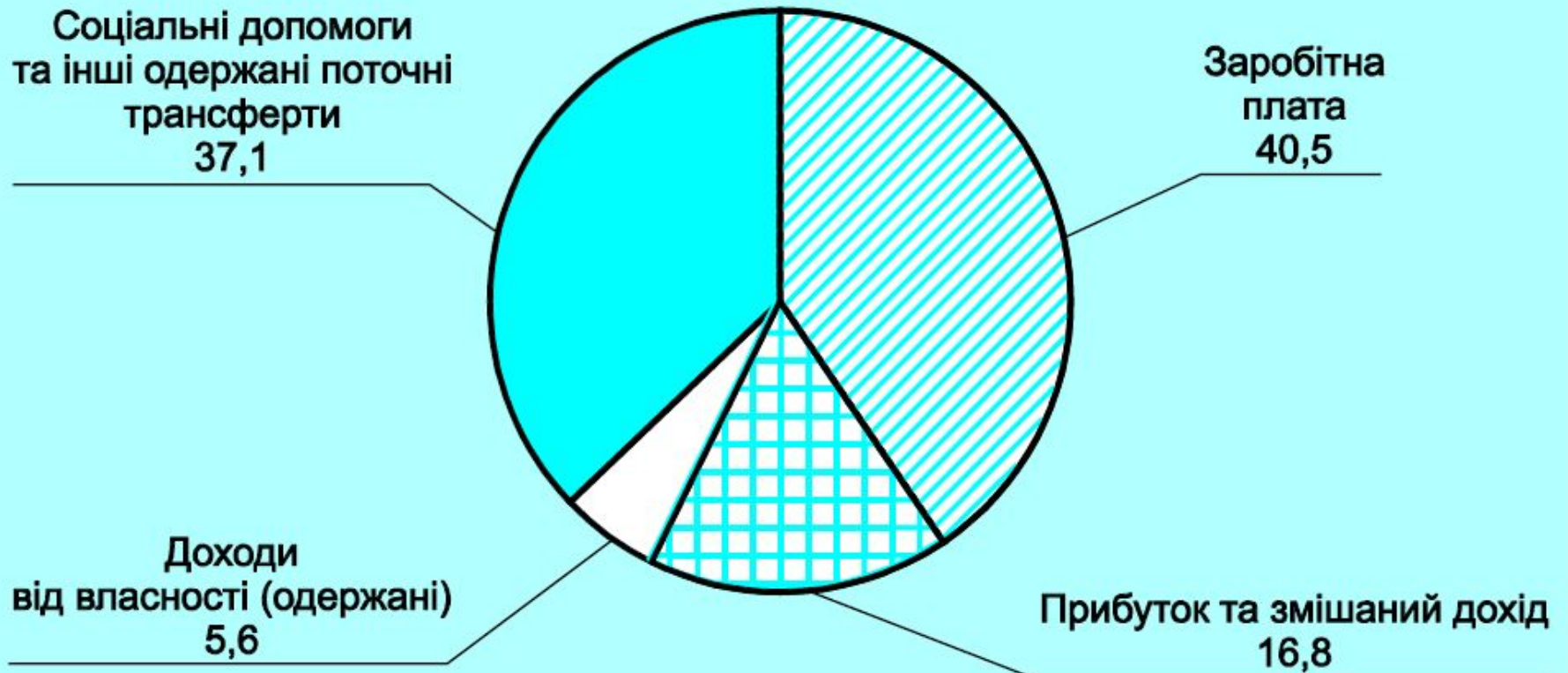
Середній розмір призначеної місячної пенсії усіх категорій пенсіонерів в Україні

	2008	2011	2013	2014	2015	2016
Середній розмір призначеної місячної пенсії, усього	776,0	1151,9	1470,7	1526,1	1581,5	1699,5
у тому числі						
за віком	798,9	1156,0	1464,3	1521,6	1573,0	1690,3
за інвалідністю	624,4	1033,8	1359,2	1406,5	1432,1	1545,2
у разі втрати годувальника	517,5	940,0	1252,8	1303,8	1433,1	1640,3
за вислугу років	1243,1	1719,1	2172,1	2192,6	2244,3	2282,4
соціальну пенсію	369,7	744,8	920,4	976,0	977,0	1099,0
довічне грошове утримання						
суддів у відставці (при повному						
<u>і неповному стажі роботи)</u>	5287,2	6240,5	7836,7	12176,8	16302,2	16770,8

- *підприємницькі доходи*, що є винагородою підприємцеві за виконання їм своїх функцій;
- *доходи від власності*, що включають: відсоток по депозитах; виплати доходу за цінними паперами; компенсацію по внесках громадян; доходи населення від операцій з нерухомістю;
- *доходи від особистого підсобного господарства й індивідуальної трудової діяльності*;
- *інші доходи* (аліменти, гонорари і т.п.).

1.2. *Натуральні доходи* включають продукцію особистого підсобного господарства, що використовується для особистого споживання, а також трансферти в натуральній формі.

Структура грошових доходів населення України, %

2. У залежності від врахування впливу фактора цін.

2.1. *Номінальні доходи* – це величина нарахованих виплат і натуральних надходжень.

2.2. *Реальні доходи* – це номінальні доходи, скоректовані на зміни цін на товари і тарифів на послуги.

$$D_p = \frac{D_n}{I_c},$$

де D_n – доходи номінальні; I_c – індекс споживчих цін.

Середньомісячна номінальна та реальна заробітна плата штатних працівників в Україні

	Номінальна заробітна плата, грн	Відсотків до попереднього року	
		номінальна заробітна плата	реальна заробітна плата
2009	1906	105,5	90,8
2010	2239	120,0	110,2
2011	2633	117,6	108,7
2012	3026	114,9	114,4
2013	3265	107,9	108,2
2014	3480	106,0	93,5
2015	4195	120,5	79,8

3. В залежності від врахованих компонентів.

3.1. *Первинні доходи* включають усі надходження, отримані від власності на фактори виробництва.

3.2. *Наявні доходи* є результатом перерозподілу і розраховуються як сума первинних доходів, соціальних трансфертів, обов'язкових платежів і зборів.

3.3. *Скоректовані наявні доходи* включають наявні доходи і сальдо натуральних трансфертів.

3.4. *Кінцеві доходи* включають скоректовані наявні доходи і чисті борги населення.

4. У залежності від джерел формування.

4.1. *Доходи від офіційної трудової діяльності* – це доходи, що одержує працівник у результаті своєї економічної діяльності як наймана робоча сила або у випадку самостійної зайнятості.

4.2. *Доходи від прихованої економічної діяльності* – надходження від діяльності, що ведеться з відхиленнями від діючих у державі правових норм, норм моралі і поведінки громадян.

5. У залежності від циклів життєдіяльності людини доходи, отримані.

5.1. *До участі в трудовій діяльності (у допрацездатному віці).*

5.2. *Від участі в трудовій, підприємницькій, громадській діяльності.*

5.3. *Тимчасово непрацюючими (безробітні, переселенці і т.п.).*

5.4. *Після завершення трудової діяльності (пенсіонери).*

3. Грошові витрати та заощадження населення.

Види грошових витрат населення

1. Витрати на оплату товарів і послуг.
 - 1.1. Покупка товарів населенням за всіма каналами реалізації.
 - 1.2. Оплата послуг населенням.
2. Обов'язкові платежі і внески.
 - 2.1. Податки і збори.
 - 2.2. Платежі по страхуванню.
 - 2.3. Внески в громадські і кооперативні організації.
 - 2.4. Повернення позичок, придбання лотерейних квитків, відсотки за товарний кредит.
 - 2.5. Страхові внески за системою загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Заощадження населення виконують подвійну роль у життєдіяльності суспільства:

з одного боку, вони є найважливішим показником рівня життя, безпосередньо пов'язаним зі споживанням, доходами і витратами населення, з іншого – потужним ресурсом економічного розвитку, джерелом інвестування і кредитування економіки.

Види заощаджень.

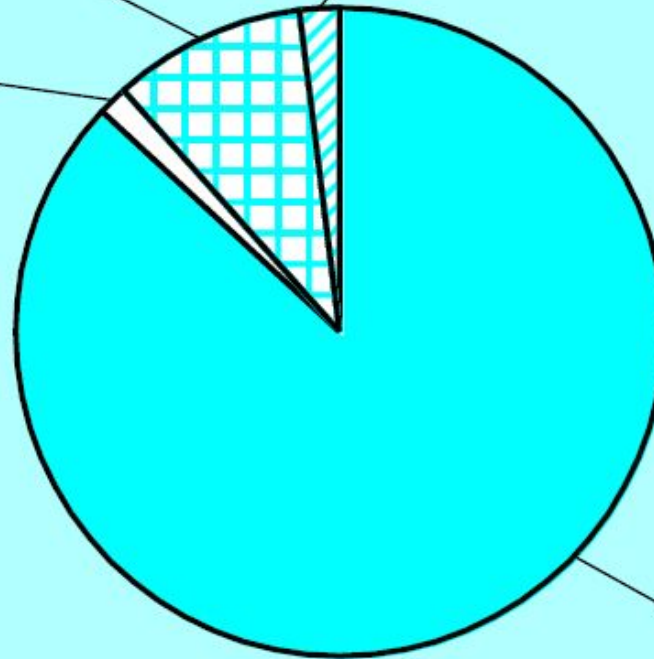
1. Внески і депозити в банках у національній і іноземній валюті, у тому числі на пластикових картах.
2. Готівка на руках у населення.
3. Вкладення населення в цінні папери.
4. Запаси коштів у готівковій іноземній валюті.

Структура витрат і заощаджень населення України, %

Поточні податки на доходи,
майно та інші сплачені
поточні трансферти
9,6

Приріст фінансових
та нефінансових активів
2,0

Доходи
від власності (сплачені)
1,5

Придбання
товарів
та послуг
86,9

4. Сутність, завдання і пріоритети політики доходів.

Політика доходів здійснюється на всіх рівнях управління економікою:

- на *макрорівні* вона проводиться органами законодавчої і виконавчої влади. і являє собою сукупність установлених державою норм і правил, що впливають на рівень доходів, інфляцію і ціни;

- на *мікрорівні* політику доходів здійснюють суб'єкти господарювання, які встановлюють системи оплати праці, соціальні виплати і соціальні послуги, формують підприємницький доход, приймають участь у колективних переговорах

Заходи держави щодо регулювання доходів.

1. Заходи прямого регулювання:

- встановлення мінімальної заробітної плати;
- встановлення системи оподаткування фізичних осіб, мінімальних соціальних стандартів, тарифів на житлово-комунальне обслуговування;
- встановлення систем оплати праці держслужбовців, працівників бюджетної сфери;
- затвердження розміру, порядку нарахування і розрахунку пенсій і допомог;
- індексація доходів і заощаджень.

Мінімальна заробітна плата у 2017 р.

Показник	Розмір мінімальної заробітної плати, грн.
	з 1 січня 2017
у місячному розмірі:	3200
у погодинному розмірі:	19,34

Прожитковий мінімум в Україні у 2017 р.

Соціальні та демографічні групи населення	Розмір прожиткового мінімуму, грн.		
	з 1 січня	з 1 травня	з 1 грудня
Прожитковий мінімум	1544	1624	1700
Діти віком до 6 років:	1355	1426	1492
Діти віком від 6 до 18 років	1689	1777	1860
Працездатні особи	1600	1684	1762
Особи, які втратили працездатність	1247	1312	1373

2. Заходи непрямого регулювання доходів

включають:

- грошова емісія;
- контроль над інфляцією і валютним курсом;
- податкові пільги благодійним організаціям, фірмам і приватним особам, що вносять кошти на благодійні цілі, малому підприємництву;
- тарифно-кваліфікаційні довідники робітників та службовців.

Завдання політики доходів:

- забезпечення соціального й економічного обґрунтування рівня доходів;
- підвищення мінімальних доходів на основі різних форм індексації розмірів мінімальних соціальних гарантій у зв'язку з ростом споживчих цін;
- підвищення ролі тарифних угод і колективних договорів у регулюванні доходів;
- сприяння громадському визнанню доходів від власності і підприємницької діяльності;
- удосконалювання податкового регулювання доходів фізичних осіб.

Диференціація доходів населення – це ступінь нерівномірності розподілу доходів, що одержуються різними групами населення в залежності від роду занять, демографічних факторів та ін.

Причини диференціації доходів населення.

1. Відмінності у володінні власністю.

2. Відмінності в оплаті праці.

3. Відмінності в демографічних

характеристиках: розмірі родини, співвідношенні працюючих і утриманців у родині.

4. Непередбачувані фактори, що приводять до бідності: стихійні лиха, хвороби, втрата годувальника, безробіття.

Показники та методи оцінки диференціації доходів.

1. *Модальний і медіанний доходи* – це показники, що характеризують відхилення середньодушового доходу від середнього значення для кожної групи.

2. *Децильний коефіцієнт* обчислюється як відношення мінімального доходу в 10% найбільш забезпечених громадян до максимального доходу 10% найменш забезпечених громадян.

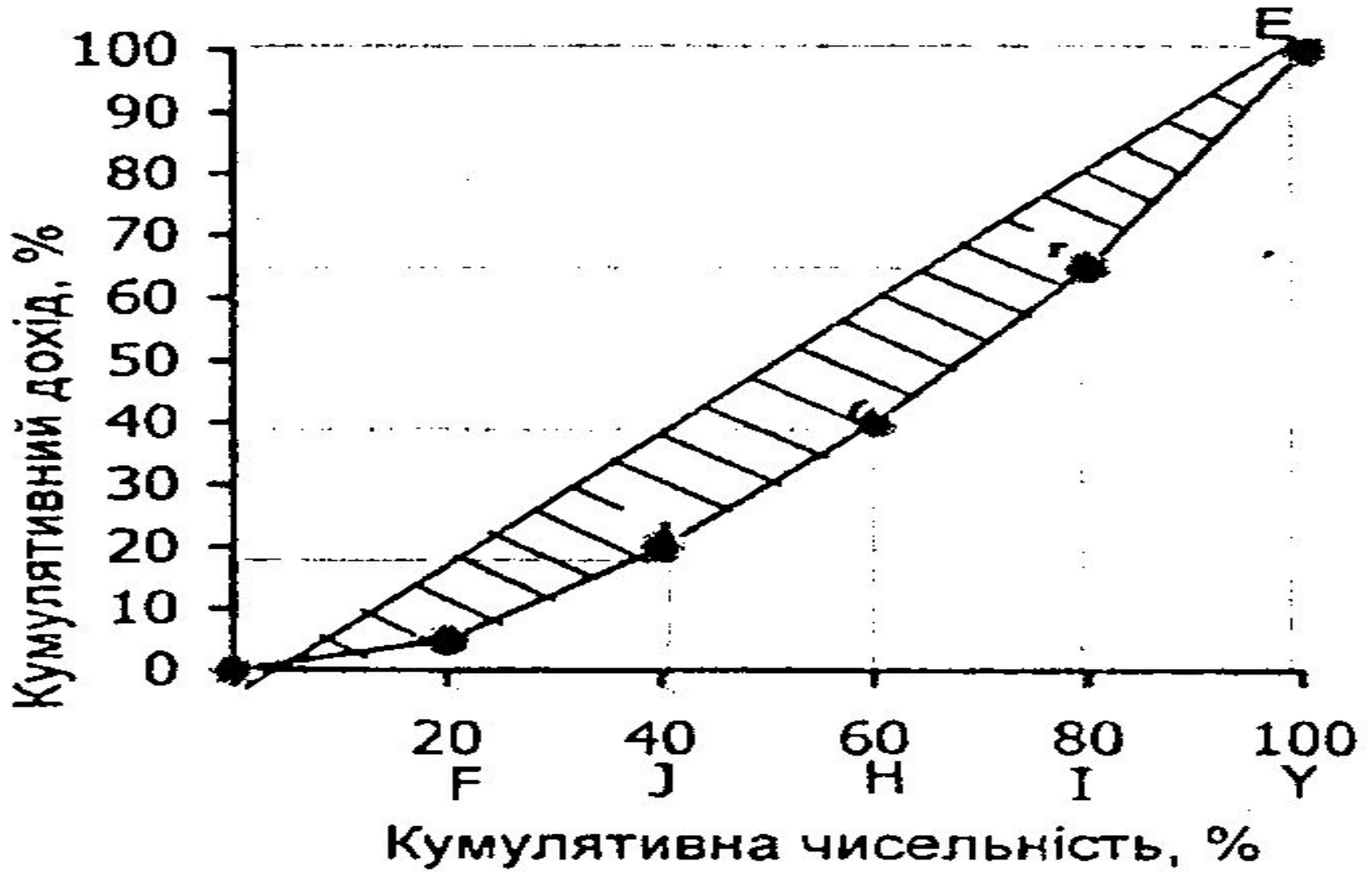
3. *Коефіцієнт фондів* – це співвідношення між сумарними (середніми) значеннями доходів 10% найбільш забезпеченої і 10% найменш забезпеченої частини населення.

4. Розрахунок кумулятивних частот і побудова кривих Лоренца.

Розрахунок кумулятивної чисельності та доходу

Осо би	Доход, грн.	Питома вага доходу індивіда в загально му доході, %	Кумулятивни й ряд доходів (накопичені частоти),%	Питома вага кожної особи в їх загальній чисельності, %	Кумулятивн ий ряд чисельності , %
A	50	5	5	20	20
B	150	15	20	20	40
C	200	20	40	20	60
D	250	25	65	20	80
E	350	35	100	20	100
F	1000	100	-	100	-

Крива Лоренца

Коефіцієнт Джині

$$G = 1 - 2 \sum_{i=1}^n x_i \text{Cum } y_i + \sum_{i=1}^n x_i y_i,$$

де y_i – частка доходів, зосереджена в i -ї групи населення; $\text{Cum } y_i$ – кумулятивна частка доходів; x_i – частка населення, що належить до i -ї групи в загальній чисельності населення; n – кількість груп населення.

Коефіцієнт Джині змінюється в інтервалі від 0 до 1, Чим ближче значення G до 1, тим вище ступінь розшарування населення за доходами.

Коефіцієнт Джині в окремих країнах світу

Країна	Коефіцієнт Джині	Країна	Коефіцієнт Джині
Фінляндія	0,20	Франція	0,30
Швеція	0,21	Нова Зеландія	0,30
Люксембург	0,23	Італія	0,31
ФРН	0,25	Австрія	0,31
Нідерланди	0,26	США	0,34
Канада	0,28	Росія	0,40
Великобританія	0,29	Україна	0,34

Відмінності в доходах призводять до того, що в певний момент часу існує безліч значень заробітків, або *розподіл заробітків*, що має *логонормальний характер* тобто зміщений уліво щодо нормального розподілу.

Логонормальний розподіл доходів

Питома вага
в сукупних
заробітках

